

ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ: РОЛЬ, ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

¹Сумський національний аграрний університет

Анотація: У статті розглянуто сучасні аспекти інституційного середовища корпоративного управління: визначено його роль, особливості розвитку та сучасні виклики.

Ключові слова: корпоративне управління, корпорація, інституційне середовище, інституція.

Abstract: The article examines modern aspects of the institutional environment of corporate governance: its role, development features and modern challenges are defined.

Keywords: corporate governance, corporation, institutional environment, institution.

Сучасні реалії та виклики зумовлюють посилення ролі інституційного середовища корпоративного управління (надалі, — ІСКУ) та відповідні трансформаційні зміни нормативного регулювання. Рівень корпоративного управління загальноновизнано є фактором розвитку економіки, то саме від дієвості та рівня розвитку його інституційного середовища залежать економічна, соціальна результативність діяльності підприємств корпоративного типу управління, формування їх потенціалу та конкурентних переваг.

Корпоративне управління як форма ринкового управління виникло внаслідок поєднання інституцій власності та управління. У період активної приватизації в Україні було започатковано формування інституції корпоративних прав та відносин. Корпоративні відносини у широкому розумінні розглядаються як система норм і функцій, спрямованих на формування й реалізацію управлінських рішень, які мають враховувати інтереси всіх зацікавлених осіб [1, с. 28]. За визначенням ОЕСР, корпоративне управління є внутрішніми механізмами, які формуються на основі взаємовідносин між акціонерами (власниками), менеджерами, радою директорів та іншими зацікавленими особами, через які здійснюється керівництво та контроль за компаніями [2]. Дієвість таких внутрішніх механізмів обумовлена станом інституційного середовища.

Стандарти корпоративного управління, дієве інституційне забезпечення, культура корпоративного управління є ключовими чинниками результативної діяльності підприємств корпоративного типу. Також сучасні дослідження доводять, що результативне корпоративне управління забезпечує формування привабливого інвестиційного середовища, конкурентоспроможність компаній та ефективність на фінансових ринках [3, с. 411].

Оскільки корпоративне управління є постійним перманентним процесом узгодження, задоволення інтересів учасників корпоративних відносин та вирішення конфліктів інтересів при прийнятті й реалізації управлінських рішень, то якість його інституційного забезпечення визначає джерела, обсяги фінансування, рівень доходності для акціонерів, вартість капіталу компанії в цілому. До основних факторів впливу ІСКУ на економічне середовище можна віднести: структуру власності; рівень корпоративної культури; результативність оперативного і фінансового управління; захист інтересів зацікавлених осіб (стейкхолдерів); доступність зовнішнього фінансування [4, с. 93].

Важливим елементом ІСКУ є система міжнародних стандартів, які мають бути імplementовані в національну модель корпоративного управління. Свого часу міжнародні стандарти корпоративного управління були сформовані у відповідь на фінансову кризу у світі, а також задля стабілізації фінансових ринків різних країн. В Україні корпоративне управління має здійснюватися з чітким дотриманням національних принципів, які зафіксовані у Національному кодексі корпоративного управління [5]. Разом з цим механізм здійснення корпоративного управління в Україні перебуває в стані становлення, не всі необхідні умови для його дієвості сформовані, особливо щодо професійної культури та імplementації міжнародних стандартів. У свою чергу, це є наслідком того, що більшість акціонерних капіталів в Україні в перші роки

незалежності формувалися в результаті приватизації державних підприємств, які до цього функціонували в плановій економічній системі. Склалася така ситуація, коли держава як власник втратила права, а ефективний механізм корпоративного управління ще знаходиться в стадії формування. Відтак, можна зазначити, що основні проблеми формування ефективного ІСКУ залишаються майже без змін протягом тривалого періоду, починаючи з перших років незалежності і початку приватизації державної власності.

Загальновідомо, що за основу для формування вітчизняної моделі корпоративного управління було взято німецьку модель, яка найбільше підходила до реальних умов, передбачає розподіл функцій нагляду та функції виконання, тобто дворівневе управління (рівень наглядової ради та рівень менеджменту як виконавчого органу). Отже, існуюча система корпоративних відносин в Україні передбачає участь трьох категорій учасників: власники, менеджмент компанії та її працівники. Кожен з цих учасників має свої взаємовідносини з іншими, інтереси, повноваження та функції [6, с. 41–43].

На нашу думку, формування дієвого ІСКУ має відбуватися системно, із законодавчим закріпленням відповідних змін, щоб забезпечити привабливість інвестиційного клімату та сприяти економічному розвитку в цілому. З огляду на це, доцільно виокремити необхідні складові ІСКУ, тобто це такі інституції: державної та регіональної влади; власності; підприємництва; контрактації; ціноутворення; конкуренції; інфраструктури [1, с. 30].

Звичайно, становлення кожної зазначеної окремої інституції в загальному інституційному середовищі також є важливим напрямком для забезпечення економічного зростання та формування привабливого інвестиційного клімату і також стикається з низкою проблем, зумовлених різними ендо- та екзогенними факторами. Наразі, це світова пандемія Covid-19, яка внесла свої обмеження економічну активність і має негативні прояви у багатьох сферах економічної діяльності; це військова зовнішня агресія, воєнний стан в Україні, які тривають і руйнівні наслідки яких ще тільки прогнозовані і не оцінені достовірно. Сьогодні певним чином змінило вектор прийняття економічних та управлінських рішень та не сприяє удосконаленню корпоративного управління через формування та розвиток необхідного інституційного середовища. Водночас, європейська інтеграція, світові стандарти та тенденції формують об'єктивну необхідність подальшого розвитку ІСКУ в Україні, що має забезпечити сприятливий інвестиційний клімат та економічне зростання на мікро- та макрорівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кифяк В. І., Карп А. Г. Інституційне середовище корпоративного управління як фактор розвитку економіки. *Підприємництво та торгівля*. 2021. № 32. С. 26–32. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/1065/1008> (дата звернення: 06.02.2023).
2. Керівні принципи ОЕСР щодо корпоративного врядування на підприємствах державної форми власності. *OECD Publishing*. 2015. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264312906-uk> (дата звернення: 07.02.2023).
3. Малюк С., Шевченко К. Корпоративне управління підприємством як фактор його розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 7. С. 411. URL: <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/90.pdf> (дата звернення: 06.02.2023).
4. Головіна Я. Вплив корпоративного управління на економічне зростання. *Економічний вісник НГУ*. 2010. Вип. 1. С. 90–93.
5. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Кодекс корпоративного управління: ключові вимоги і рекомендації. *НКЦПФР*. 2020. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=10687172> (дата звернення: 07.02.2023).
6. Кужелев М. Фінансові та соціальні аспекти корпоративного управління. *Стійкий розвиток національної економіки* : матеріали IV Міжн. наук.-практ. інтернет-конференції, м. Кривий Ріг, 27 квітня 2020 р. Донецьк : ДонНУЕТ, 2020. С. 41–43. URL: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/123456789/5130/1/4728_IR.pdf (дата звернення: 08.02.2023).

Хромушина Людмила Анатоліївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту імені професора Л. І. Михайлової, Сумський національний аграрний університет, Суми, e-mail: lkhromushyna@gmail.com

Khromushyna Lyudmyla A. – PhD in Economics, Associated Professor of Management Department named after L.I. Mykhailova, Sumy National Agrarian University, Sumy, e-mail: lkhromushyna@gmail.com